

РОЛЬ САМООРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Товарниченко В.О. (м. Запоріжжя)

Анотація

В статті аналізуються самоорганізаційні процеси, які проходять на Європейському просторі в умовах глобалізації, досліджується їх вплив на формування Євросоюзу.

Ключові слова

СВІТОВЕ СПІВТОВАРИСТВО, ДЕРЖАВА, ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, СИНЕРГЕТИКА, СУСПІЛЬСТВО, ЄВРОСОЮЗ, САМООРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ, УКРАЇНА

Вступ

В умовах глобалізації відбуваються самоорганізаційні і інтеграційні процеси що призводять до формування єдиного всесвітнього простору. Ці процеси охоплюють майже усі сфери життєдіяльності. Глобальна економіка характеризується формуванням єдиного ринкового господарства. Після розпаду Радянського Союзу зникло протистояння між двома системами (капіталістичною та соціалістичною) і відбулось укріплення позицій США. Відповіддю на посилення економічних і політичних позицій США було створення ЄС, як конфедерації Європейських держав, яка поступово перетворюється у федерацію. Так з 1 січня 2002 р. вводиться в обіг спільна валюта (Євро) що успішно конкурує з американським доларом. В процесі євроінтеграції створюються принципово нові, не відомі світовій історії політичні й економічні інститути.

Мета статті.

- проаналізувати самоорганізаційні процеси що відбуваються на Європейському просторі в умовах глобалізації;
- визначити місто та перспективи України в євроінтеграційному процесі

Обговорення проблеми

Вже сьогодні Європа одночасно є супердержавою із глобальною сферою інтересів, і регіональною наддержавою, що проводить “на своїх зовнішніх кордонах політику, яка не має аналогів. Європейський союз є могутньою соціальною силою, межах політику, що не має аналогів, і могутню соціальну силу, “що радикально змінює звичні уявлення про інститути громадянського суспільства” [3,12].

Євроінтеграційні процеси можна визначити як цілком закономірні, їх описує теорія нелінійних динамічних систем, також відома як теорія хаосу, а в нашій країні - як синергетика. Синергетика - це методологія природничих й соціальних наук, яка інтенсивно розвивається з кінця ХХ сторіччя.

Суспільство складається з окремих людей, поведінку яких хоча і можна передбачити, вивчаючи їхній характер, менталітет, психологічні

реакції на певні подразники, потреби й інтереси (як вітальні, так і соціальні) але такий прогноз вимагає значних зусиль. Якщо ж намагатися вивчати суспільство, аналізуючи поведінку кожної окремої людини, то для такого аналізу потрібно багато часу і зусиль. Однак реакція великих груп людей на тривалі соціально-економічні стимули може стати об'єктом точного статистичного аналізу.

Доречно зауважити, що чим більш об'ємна за своїм "людським наповненням" є соціальна інституція, тим виразнішими в ній є зв'язки й стосунки лінійності, і навпаки, у "малих соціальних групах (сім'я, сільська община тощо) ознаки лінійності менш помітні й, відповідно, нарастають тенденції до нелінійних комунікацій" [6, 309].

У синергетичній теорії йдеться про нециклічну, неалгоритмічну поведінку нелінійних динамічних систем, яка не піддається керуванню традиційними лінійними методами.

Тенденції до урізноманітнення (диверсифікації) й непередбачуваності соціальної поведінки як індивідів, так і цілих соціальних груп, які протистоять протилежним "лінійним" тенденціям до універсалізації й уніфікації можна розглядати як динамічний хаос. Саме такий стан зараз спостерігається на Європейському просторі. Європа існує в рамках єдиної по відношенню до решти світу західної цивілізації. Але європейська культура може вважатися єдиною тільки при абстрактному погляді на неї; всередині неї існують романська, німецька і британська соціальні моделі з їх різними цінностями і принципами, діалог між якими може продовжуватися впродовж життя багатьох поколінь і не повинен форсуватися політичними засобами. Європі належить пройти складний шлях утворення єдиної політичної системи, спираючись на одвічно європейські традиції громадянського суспільства.

Динамічний хаос - стан надмірної залежності системи від початкових параметрів: малі причини - великі наслідки, відомий ще як ефект метелика (метелик махнув крильцями, на континенті виник циклон. До подібного "хаосу" відносяться різні прикрі випадковості, починаючи від капризів погоди і спалаху епідемій й закінчуючи фінансовими кризами й соціально-політичними революціями.

Тому Європа не експортує економічні, соціальні й політичні технології, "європейська ідентичність формується природним чином, її становлення не вимагає прискорення, а вплив Європи на зовнішній світ виявляється позитивним, комплексним і ненасильницьким" [3, 14].

Європа сьогодні є справжнім новатором в багатьох сферах людської життєдіяльності. Під впливом самоорганізаційних процесів формується єдиний для країн Європейського союзу інститут громадянства, йде процес формування наднаціонального громадянського суспільства за допомогою самоорганізаційних процесів і створення відкритого суспільства в масштабах всієї Європи.

Міждержавні коаліції типу ООН або НАТО набувають ситуативних рис, трансформуючись “під проблему”.

Інтеграційні процеси в Європі багато в чому носять політичний характер, точніше, спираються на політичні рішення, що випереджають економічну потребу. Але ці політичні ініціативи й угоди були б приречені на провал, якби не відповідали економічним інтересам, в першу чергу господарюючих суб'єктів, якби вони заважали самоорганізаційним процесам, що відбуваються в Європі. Економіка немов би наздоганяла політичні рішення, а останні, в свою чергу, коректувалися залежно від успіхів або невдач в процесі співпраці. [2,33]

Таким чином можна зазначити, що напрямки організаційних і самоорганізаційних процесів в утворенні Євросоюзу співпадали.

Складний і суперечливий економічний і геополітичний розвиток світового співтовариства, ті самоорганізаційні процеси які його обумовлюють, супроводжується час від часу загостренням кризових соціальних та економічних процесів. Посилюється транснаціоналізація економіки. На підставі сказаного, можна зазначити, що соціальні формації в своєму історичному розвитку здійснюють фазові переходи, або об'єднуючись і стаючи єдиною системою, або розпадаючись на складові підсистеми. Так із інституту сім'ї під впливом самоорганізаційних процесів виникає община, яка перетворюється на державу. Виникнення стабільних суспільних утворень можна порівняти з центрами конденсації, навколо яких утворюється краплина рідини. Таким чином сильний центр приєднує до себе периферійні утворення.

Держава яка має сильну владу, що підтримує суспільний порядок, розширює свої кордони. В тому випадку, коли на периферії держави виникають порівняно сильні організаційні утворення, між ними і центром може виникнути напруга, яка призводить до флуктуацій й турбулентності і може викликати розпад системи. В сучасному світі в якості об'єднуючих центрів виділяються територіальні ядра економічного розвитку. Економічні центри для збереження регулюючого статусу розширюють і посилюють сферу свого впливу, залучаючи до своїх систем нові країни на вигідних для них умовах або відмовляючи новим країнам - кандидатам у такому союзі у зв'язку з можливою потенціальною загрозою для власного добробуту. Вони залишають їх “як резерв впливу в майбутньому і використовують своє монопольне гео економічне становище для експансії у ці країни” [11,35].

Навіть в близьких за господарським і політичним порядком країнах Західної Європи єдиний ринок утворювався протягом десятиліть, проходячи певні етапи і поступово втягуючи в себе всі нові території. Його створення демонструє ефективність самоорганізаційних процесів в Євроінтеграції. Та і сьогодні не можна ще сказати, що створення єдиного ринку в ЄС (навіть в рамках старих країн - членів) остаточно завершено. Національні економіки все ще володіють чималою специфікою, що породжує нерівність господарських умов при формальній свободі

переміщення товарів, послуг, капіталів і людей. Разом з тим “навіть чи хтось стане стверджувати, що формування єдиного економічного простору в Західній Європі не вдалося” [2, 33].

Однак, незважаючи на успіх саморганізаційних процесів, в даний час не існує і в найближчому майбутньому не передбачається поява повністю інтегрованого, відкритого світового ринку праці, технологій, товарів і послуг до тих пір, поки існують окремі держави (або альянси декількох держав, такі, як Європейський Союз) з урядами, покликаними захищати інтереси власних громадян і фірм, що знаходяться під їх юрисдикцією, в умовах глобальної конкуренції. Більше того, державна приналежність корпорації цілком співвідноситься з корпоративною поведінкою. Європейські компанії “систематично одержували допомогу як від власних урядів, так і від Європейського Союзу у сфері технологій і захисту ринків” [4, 109].

В умовах глобальної ринкової змагальності держави в “цивілізованому” західному варіанті “дедалі більше перетворюються на орган обслуговування економічно найефективніших верств населення й далеко меншою мірою турбуються щодо аутсайдерів та маргіналів” [7, 137].

В умовах глобалізаційних процесів групи високоосвічених фахівців, що говорять на одній мові відносно технології, ринкових відносин, професій, і які поділяють однаковий стиль життя, “матимуть між собою набагато більше спільного, ніж з бідними людьми власної країни, іншими за своєю психологією, звичками і матеріальним добробутом.

Соціальні суперечності і нестійкість в сучасному світі вельми істотні. Ще більш вони загострюються зміною демографічної ситуації. Якщо в 1950 р. населення Землі складало близько 2,5 млрд. чоловік то в 2000 р. воно зросло до 6 млрд. чоловік. Прогнози демографічної ситуації хоча й різняться досить радикально, єдині в головному - населення Землі буде зростати.

Багата Європа, в якій існує майже найвищий рівень життя, характеризується негативним приростом населення, що обумовлений, в першу чергу, орієнтацією як чоловіків так і жінок на кар’єру, в результаті чого вік, в якому молоді люди вступають у шлюб, наближається до 30 років, до того ж є необхідність не лише прогнати дитину, а й дати їй відповідну освіту (що теж не дешево), без якої неможливо зайняти в розвиненому суспільстві високого статусу.

В той же час Європа оточена країнами з низьким рівнем життя (а саме Африки та Азії, бо на пострадянському просторі незважаючи на зниження рівня життя продовжує діяти Європейська демографічна модель), в яких жінки виходять заміж у 14-15 років, традиційно прийнято в родині мати багато дітей (це пов’язано з високим рівнем дитячої смертності, яке мало місце до принесення в ці країни західної медицини, а також з тим, що в примітивному суспільстві мати багато дітей є